

VOORWOORD

GEBUISD VOOR DE CANON VAN VLAANDEREN: WILLEM VERHULST EN DE VLAAMSE DEMOKRATEN

Op 12 augustus 2019 legde Bart De Wever een startnota neer voor de formatie van een Vlaamse regering. Ze stelde dat om “het identiteitsbesef van de jongere generaties te bevorderen” in navolging van Nederland een Vlaamse canon moest worden ingevoerd: *“een lijst van ankerpunten uit onze Vlaamse cultuur en geschiedenis, die Vlaanderen als Europese natie typeren en die onze leerlingen op school en nieuwkomers in onze inburgeringscursus moeten kennen.”* De aanbeveling werd integraal overgenomen in het regeerakkoord van de Vlaamse regering waarin met Ben Weyts voor het eerst in de geschiedenis een Vlaams-nationalist minister van Onderwijs is. In zijn beleidsnota luidde het dat *“een onafhankelijke en pluralistisch samengestelde wetenschappelijke commissie”* een canon van Vlaanderen zou opstellen *“bedoeld voor de ondersteuning van het onderwijs”*. Inmiddels werd de Leuvense historicus Emmanuel Gerard aangesteld als voorzitter van een negenkoppige multidisciplinaire expertengroep waartoe ook WT-redactielid Kevin Absillis behoort. In de rubriek Forum legt de Gentse historicus Marc Boone de schaduwzijden bloot van een Vlaamse canon. Hij plaatst het project in een lange traditie van instrumentalisering van geschiedenis voor politiek-ideologische doelstellingen. Bovendien staat een canon in spanning met een moderne geschiedopvatting waarin het verleden als een open en tot op grote hoogte onvoorspelbaar proces wordt gezien. Een canon waarin vensters op het verleden worden geopend om naar vandaag te kijken, wekt de indruk dat het hedendaagse Vlaanderen al van ver te zien is in het verleden van waaruit het langzaam maar zeker naderbij komt. Dat heet met een duur woord teleologie en vloekt met geschoold historisch denken. Het is dan ook geen toeval dat met name lerarenopleiders de spits hebben afgebeten in het verzet tegen het inzetten van een canon in het geschiedenisonderwijs. Boone eindigt zijn kritische dissectie met een verwijzing naar een veelbesproken petitie waarin het kruim van de Franse historici zich uitsprak tegen overheidsbemoeningen want *“de geschiedenis is niet de slavin van de actualiteit. De historicus projecteert op het verleden geen eigentijdse ideologische schema’s, evenmin smokkelt hij hedendaagse gevoeligheden binnen in de gebeurtenissen van het verleden.”*

Dat is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan als het over zeer nabije en gevoelige geschiedenis gaat. Nog in de rubriek Forum interviewen ADVN-medewerkers Aragorn Fuhrmann en Winne Gobyn auteur Stefan Hertmans over zijn recente roman *De opgang* over de Gentse collaborateur Willem Verhulst. Eerder verscheen van diens zoon Adriaan Verhulst, het boek *Zoon van een ‘foute’ Vlaming*. De Gentse historicus en liberale flamingant keek het zwarte verle-

den van zijn vader in de ogen maar hij kon en wilde niet te diep kijken. Als geschoold historicus vond hij morele oordelen over het verleden ongepast, vandaar de aanhalingstekens in de titel. De romancier is daar vrijer in maar ook Hertmans is zuinig met expliciete morele oordelen. De SS-er Verhulst, die met zijn Comité voor Dietse Actie een omvangrijk inlichtingennetwerk runde in onderaanneming van de Sipo/SD is zonder twijfel verantwoordelijk voor de dood van medeburgers. Voor Hertmans is hij *“degene die wij allen op een ander moment, met een andere opvoeding in een andere tijd misschien hadden kunnen worden”*. Het inzicht dat moraliteit tijds- en contextgebonden is, is de vrucht van historisch denken en tegelijk een dilemma voor (geschiedenis)leraars die democratisch burgerschap als een hedendaagse norm moeten nastreven. Voor wat deze specifieke geschiedenis betreft, is het dilemma niet zo groot. Niet alleen het gros van zijn medeburgers maar ook zijn eigen vrouw wees de keuzes van Willem Verhulst van de hand op morele gronden. Aletta Verhulst, hun dochter, getuigt erover in een gesprek met Hertmans dat ook een ode is aan het historisch archief als een schatkamer van geschiedenis die ons wijzer maken: <https://advn.be/nl/nieuws/het-archief-als-paradijs-o>.

Willem Verhulst kwam uit de gevangenis in 1953 op een moment dat het Vlaams-nationalisme overeind krasselde. Rond die tijd werd onderhandeld over de oprichting van de Volksunie (VU), een nieuwe Vlaams-nationalistische partij die in 1965 een electorale doorbraak kende. Politoloog Edi Clijsters publiceert het eerste deel van de grotendeels vergeten geschiedenis van een mislukte poging om de VU in een progressieve richting te duwen. Het Vlaams Aktiecomitee Brussel en Taalgrens (VABB) en de Vlaamse Volksbeweging (VVB) die in 1961 en 1962 met de Marsen op Brussel voor de eerste grote naoorlogse Vlaamsgezinde manifestatie hadden getekend, organiseerden op 10 november 1963 in Antwerpen een nationale betoging voor *“politieke en economische structuurhervormingen”*. Dat laatste werd op een VU-congres een maand later vertaald in sociaal-flamingantische resoluties en een oproep tot politieke frontvorming waarmee naar VABB en VVB werd gelonkt. Het was niet naar de zin van een groot deel van de *rank and file* van de VU die elk ‘links’ thema zagen als een aanslag op het ‘zuivere’ Vlaams-nationalisme. Niet zo voor Daniël Deconinck, lid van het VU-hoofdbestuur, die bij de gemeenteraad van 1964 in Brussel met zijn verruimde Vlaamsgezinde lijst Brusselse Belangen, succes had gehaald. Gesterkt door deze ervaring richtte hij met medestanders de Vlaamse Democraten (VD) op als een organisatie van sociaal-progressieve Vlaamsgezinden. Hij startte onderhandelingen op met het oog op de parlementsverkiezingen van 1965 een kartel VU-VD te vormen. Hoe dat afliep, leest u in het tweede deel. *Spoiler alert*: slecht.

Willem Verhulst en de VD zijn elk op hun manier bij voorbaat gebuisd voor de Vlaamse canon omdat hun projecten doodlopende sporen zijn gebleken. Dat weten wij vandaag, maar zo zagen zij het zelf uiteraard niet. Het inzicht dat dit laatste essentieel is om het doen en laten van historische actoren te verklaren, is een andere vrucht van historisch denken. Benieuwd of de canon van Vlaanderen ons deze inzichten zal aanreiken.

Bruno De Wever, hoofdredacteur